

Aktivisti i novinari na udaru SLAPP tužbi

Beograd, 27. maj 2025.

U organizaciji Partnera za demokratske promene Srbija (Partneri Srbija), BIRN-a Srbija i Mreže odbora za ljudska prava - CHRIS, juče je u Beogradu održana konferencija posvećena borbi protiv strateških tužbi protiv učešća javnosti (SLAPP). Događaj je okupio više od 80 učesnika, uključujući pravnike, novinare, aktiviste, predstavnike civilnog društva i međunarodnih organizacija.

Novinari/ke, aktivisti/kinje, pravnici/e i svi koji brinu o javnom interesu, okupili su se juče sa zajedničkim ciljem: da se suoče sa sve većom pretnjom slobodi govora i demokratskoj odgovornosti. U trenutku kada građani Srbije predvođeni studentima traže pravdu na ulicama već mesecima, traže odgovornost i transparentnost - zbog čega mnogi trpe pretnje i pritiske na svojim radnim mestima, fakultetima i školama - na desetine novinara, aktivista i akademskih radnika suočava se sa dodatnom vrstom pritiska koji se odvija kroz institucionalne mehanizme - tzv. strateškim parnicama protiv učešća javnosti.

SLAPP tužbe nisu uobičajene tužbe. One su smišljene, često finansijski potkovane taktike zastrašivanja koje imaju za cilj da učutkaju kritiku, zakopaju istinu i kazne one koji imaju hrabrosti da govore. Te tužbe zloupotrebljavaju pravni sistem – ne radi pravde, već radi njenog gušenja.

Konferencija je započela prikazivanjem isečka dokumentarnog filma BIRN-a „Šamaranje u ime naroda“, koji osvetljava lične priče žrtava SLAPP tužbi u Srbiji.

Nakon filma, konferenciju su otvorile Karolina Hidea, v.d. Šefice Misije OEBS-a u Srbiji, i Plamena Halačeva, zamenica Šefa Delegacije Evropske unije u Srbiji.

Karolina Hidea je izjavila da SLAPP tužbe predstavljaju pretnju medijskim slobodama, i istakla kako ove tužbe podrivaju slobodu medija i građansku participaciju. Prema njenim rečima, mediji u Srbiji se suočavaju sa desetinama ovakvih tužbi, od građanskih do krivičnih postupaka, a njihov cilj je da učutkaju istraživačko novinarstvo. Prepoznajući ovaj problem, OEBS je još 2021. objavio Preporuke za rešavanje problema za uznemiravanje novinara, koje se odnose na sve države članice, uključujući i Srbiju, i koje između ostalog pozivaju i na pravne reforme u ovoj oblasti.

Plamena Halačeva naglasila je da je Srbija jedna od država sa najvećim brojem SLAPP tužbi u Evropi, što izaziva veliku zabrinutost. Navela je da je prošle godine Evropska unija usvojila Anti-SLAPP Direktivu kojom se, između ostalog, omogućava sudu da odbaci SLAPP tužbu na samom početku postupka. Srbija, kao zemlja članica, trebalo bi da se usaglasi sa ovom Direktivom.

Ana Toskić Cvetinović je rekla da civilni sektor i medijska udruženja poslednjih godina preduzimaju niz inicijativa u borbi protiv SLAPP postupaka, uključujući i mapiranje predmeta i pružanje podrške ugroženima. Prema njenim rečima, SLAPP postupci samo su jedan vid pritiska na medije i civilno društvo, koji su suočeni sa zastrašivanjima, prisluškivanjima, fizičkim pretnjama... Taj kontekst treba uzeti u obzir kada se razmatraju i SLAPP postupci, jer oni dolaze samo kao jedan vid, institucionalnih pritiska na one koji rade u javnom interesu.

U prvom panelu koji je moderirala novinarka Jelena Zorić, svoje priče podelili su novinari i aktivisti, žrtve SLAPP tužbi.

Aktivista Ivan Bjelić rekao je da, i pored niza tužbi, pritvaranja i privođenja na informativne razgovore, i dalje smatra da aktivisti treba da uzvrate udarac i sami tuže one koji im narušavaju ugled, i da ne treba odustajati od sudskih postupaka.

Aladin Paučinac, aktivista iz Novog Pazara, rekao je da kada je krenuo da dobija SLAPP tužbe od strane direktora bolnice u Novom Pazaru, da je prvo mislio da se ne radi o pravim tužbama, već da su one neka vrsta neformalnog zastrašivanja. Nakon četiri godine, Aladin kaže da još uvek ne može da shvati zbog čega je tužen, kaže da su tužbama hteli da zastraše njega i javnost.

Bojan Elek iz KRIK-a, redakcije sa najviše SLAPP tužbi u Srbiji, govorio je o opasnosti SLAPP tužbi posebno za novinare, jer novinari više ne mogu da znaju šta da očekuju na sudu, što dovodi do rizika da više ne pišu za građane već za sud.

Dragana Žarković Obradović, novinarka BIRN-a, kaže da SLAPP tužbe dovode do pravne nesigurnosti, ističe da novinari onda ne mogu slobodno da rade svoj posao i da je SLAPP tužbama namera da se ograniči mogućnost istraživačkog novinarstva.

U drugom panelu, razmatrane su uporedne prakse odbrane od SLAPP postupaka u Evropi i regionu.

Dragan Sekulovski, izvršni direktor Udruženje novinara Makedonije, izjavio je da se SLAPP postupci koriste da bi se stvorila nepravda, ne da bi se došlo do pravde.

Dr Dragoljub Popović, sudija u penziji Evropskog suda za ljudska prava ističe da Evropska konvencija za ljudska prava, član 10, a i član 6, štiti slobodu izražavanja, i mogu da se primene u slučaju SLAPP tužbi. Izjavio je da ne postoji ustaljena sudska praksa u slučaju SLAPP tužbi, jer nije bilo dovoljno slučajeva da bi se praksa ustalila.

Čarli Holt, evropski predstavnik, Global Climate Legal Defense, istakao je značaj kampanja koje mogu da promene narativ o SLAPP postupcima. Primer međunarodne saradnje je i CASE koalicija (Coalition Against SLAPPs in Europe). Čarli ističe da se borba protiv SLAPP tužbi ne dešava samo u sudnici, već je neophodno da se formiraju koalicije sa drugim grupama i da se borba odvija i na nivou organizovanja kampanja povećanja vidljivosti.

Treći panel bio je posvećen domaćem zakonodavnom okviru, perspektivama i izazovima u odbrani od SLAPP postupaka.

Dragana Mitrić Savić, sudija Osnovnog suda u Novom Sadu, govorila je o izazovima sa kojima se sreću sudije kada tužena strana argumentuje da se radi o SLAPP tužbi. Kaže da je nekada javni interes više očigledan, a nekada može da se uoči tek kada se izvedu dokazi.

Mihailo Pavlović, advokat, brani tezu da nije potrebno boriti se za poseban Zakon o SLAPP tužbama, jer već postoje jasni indikatori koji ukazuju na to da je tužba SLAPP. Ističe da sudije mogu da donesu odluke na osnovu indikatora, jer je Savet Evrope doneo preporuke na osnovu kojih može da se procenjuje da je neka tužba SLAPP, a da neka nije.

Dr Jelena Vučković, profesorka ustavnog prava na Pravnom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu i članica Visokog saveta sudstva, istakla je da su novinari čuvari demokratskih institucija i oni podstiču sudije da nastave sa radom. Dodaje da će pitanje o SLAPP tužbama sigurno trajati. Visoki savet sudstva treba da bude zamajac i da inicira razgovor na temu SLAPPa.

Rade Đurić, pravnik Nezavisnog udruženja novinara Srbije, kaže da su posledice presuda velike po novinare i oslikavaju se kroz cenzuru, autocenzuru, psihološke i druge pritiske. Dodao je da je podrška za novinare važna, da je bitno da se u javnosti iznose informacije o SLAPP tužbama.

Konferencija je još jednom potvrdila da su SLAPP tužbe ozbiljna pretnja slobodi izražavanja, pravu na informisanje i demokratskom dijalogu u Srbiji. Potrebna je snažnija primena postojećih pravnih mehanizama, ali i kontinuirani dijalog između novinara, pravosuđa, civilnog društva i međunarodnih partnera.

Ova konferencija nije kraj, već korak u daljoj izgradnji savezništva u odbrani prava građana da govore, pišu i deluju u javnom interesu – bez straha od osвете kroz zloupotrebu pravosudnog sistema.

Konferencija je deo projekta „Anti-SLAPP Inicijativa Srbija – Jačanje otpornosti civilnog društva i medija“, koji se sprovodi uz podršku Delegacije Evropske unije u Srbiji, Misije OEBS-a u Srbiji i Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog.

Za dodatne informacije kontaktirajte nas:

Telefon: +381 11 32 31 551

Email: office@partners-serbia.org

Web: www.partners-serbia.org